

NİKÂHIN DOĞAL BİR SONUCU: MEHİR

Allah'ın birçok hükmü gibi mehir hükmünün de yeniden canlandırılması, erkeklerin bu yükümlülüklerinin farkında, kadınların da bu haklarının bilincinde olmaları gerekir.

İslam hukukunda şartları ve rükünleri tam olarak yerine getirilerek icra edilen nikâh akdine **sahih nikâh** denir. Evlenme ehliyetine sahip olan ve aralarında dinen evlenme engeli bulunmayan bir kadınla bir erkeğin şahitler huzurunda yaptıkları nikâh **sahih** yani **dinen ve hukuken geçerli** bir nikâhtır. Böyle bir nikâh karı kocaya birtakım haklar ve sorumluluklar yükler. Bunlardan bir tanesi, erkeğin, hanımına mehir vermesidir.

Nikâh akdinin bir sonucu olarak kocanın karısına vermek zorunda olduğu para veya mala mehir/mehr (المهر) adı verilir. Kur'an-ı Kerim'de mehir anlamında "ecr" in çoğulu olarak *ücûr*, *farîza* ve *sadukât* kelimeleri geçmektedir. Hadislerde daha çok *mehir* ve *sadâk* kelimeleri yer alırken bu, Türkçede genelde *mihir* şeklinde kullanılır.¹

Müslüman bir erkek, eşine mehir vermekle yükümlüdür. Bu, Allah tarafından erkeğe yüklenmiş bir borç/sorumluluk, kadına tanınmış bir haktır. Fakat mehir nikâhın şartı değil; doğal ve hukuki bir sonucudur. Bu yüzden mehir belirlenmeden kıyılan nikâhlar da geçerlidir.² Böyle bir evlilikle birlikte kadın otomatikman mehir (mehr-i misil) almaya hak kazanır.

Mehir, kadının öz malıdır; onu istediği gibi harçayabilir. Onda kendi annesinin, babasının, kocasının, kayın-peder veya kayınvalidesinin hakkı yoktur. Erkek çeyiz hazırlaması için kadına ayrıca bir ödeme yapmıyorsa kadın mehir olarak teslim aldığı para veya mal ile çeyiz hazırlamak zorunda değildir.³

Allah Teâlâ erkeklere yönelik olarak şöyle buyurmuştur:

“Kadınlara mehirlerini hiçbir karşılık beklemeden verin! Ama eğer onlar mehir olarak verdiğinizden bir şeyi gönül hoşluğu ile size verilerse onu da gönül rahatlığıyla yiyebilirsiniz.” (Nisâ, 4/4)

“(Evlenilmesi haram olan) kadınlar dışında kalanlar, namuslu yaşamanız ve zinadan kaçınmanız şartıyla mallarınızla (mehir vererek) isteyesiniz diye size helal kılınmıştır. Bu kadınların hangilerinden nikâh ile yararlanırsanız mehirlerini belirlediğiniz miktarda verin! Mehri belirledikten sonra gönül rızası ile bir başka miktar üzerinde anlaşmanızın da bir günahı yoktur.” (Nisâ, 4/24)

“Namuslu olur, gizli dost tutmaz ve mehirlerini de

1 Mehmet Âkif Aydın, “Mehir”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c: 28, s. 389.

2 Mehir belirlenmeden kıyılan nikâhın geçerli olduğunun delili şu ayettir: **“Kadınlara, mehirlerini kesinleştirmeden ve ilişkiye girmeden boşamanızın size günahı olmaz. Onlara yararlanacakları şeyler verin. İmkânı olan gücü ölçüsünde, darlık içinde olan da gücü ölçüsünde, marufa uygun olarak versin. Bu, güzel davranışlar üzerine bir borçtur.”** (Bakara, 2/236) Ayette daha henüz mehir belirlenmeden erkeğin kadını boşamasından bahsedilmektedir. Boşanma hükümleri mevzu bahis edilmediğine göre evlilik sahîh olarak gerçekleşmiş demektir.

3 Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslamiye Kamusu*, c: 2, s. 147-148; Mehmet Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, s. 292.

verirsiniz namuslu mümin kadınlar ile kendilerine kitap verilmiş olanların namuslu kadınları size helaldir...” (Mâide, 5/5)

Koca ödemediği takdirde kadın mehrini mahkeme yoluyla talep edip alabilir. Onu alıncaya kadar kocasına karşı hakları devam eder; ama evlilikle birlikte yüklendiği görevleri yerine getirmeyebilir.⁴

Mehrin Çeşitleri

Mehrin nikâh esnasında belirlenip belirlenmemesine ve belirlenmişse peşin ödenip ödenmemesi durumuna göre farklı farklı isimlendirilmesi söz konusudur. Buna göre mehrin çeşitleri şunlardır:

a. Mehr-i Müsemâmâ

Mehir, evlenecek olan çiftlerin veya bunların kendi iradeleri ile belirledikleri temsilcilerinin/vekillerinin karşılıklı anlaşmasıyla serbestçe belirlenirse ona **mehr-i müsemâmâ** (adı konulmuş, kararlaştırılmış mehir) denir.

Mehri- müsemâmânın ayet ve hadislerde belirlenmiş bir alt⁵ ve üst sınırı yoktur. Rivayete göre halifeliği sıra-

sında Hz. Ömer mehre bir üst sınır getirmeye çalışmış; fakat sahabeden Kureyşli bir hanım: **“Bir eşi bırakıp yerine bir başka eş almak isterseniz bıraktığınıza yüklerle mal vermiş olsanız bile ondan hiçbir şeyi geri almayın!...”** (Nisâ 4/20) mealindeki ayeti okuyarak ona şöyle demiştir:

“Allah bize istediğimiz kadar mehir talep etme hakkını veriyor, sen ise yasaklamaya çalışıyorsun. Allah'ın kitabı kendisine tabi olmaya daha layıktır!”

Bu uyarı üzerine Hz. Ömer: *“Kadın doğru söylüyor, Ömer hata etti”* diyerek bu kararından vazgeçmiştir.⁶

Kız /kadın veya vekili istediğini ister, erkek veya vekili bunun ne kadarını verebileceğini söyler; ona göre kendi aralarında anlaşır ve mehir miktarını belirlerler. Tabii ki bu durumda tarafların ekonomik gücü, sosyal konumları, içinde yaşadıkları dönem ve bölgenin şartları göz önünde bulundurulur. Bu şekilde düğünden önce kararlaştırılan mehrin iki çeşidi vardır:

- 1. Mehr-i Muaccel (Peşin Mehir):** Mehrin gerek nikâh esnasında veya gerekse düğün zamanına kadar (gerdekten önce) peşin olarak ödenmesi kararlaştırılan kısmına denir.
- 2. Mehr-i Müeccel (Ertelenmiş Mehir):** Mehrin gerdekten sonra ödenmesi kararlaştırılan kısmına **mehr-i müeccel** denir.

⁴ Bilmen, a.g.e., c: 2, s. 167.

⁵ Meşhur fıkıh mezheplerine göre bu konuda ihtilaf vardır. Hanefilere göre mehrin en az miktarı 10 dirhem (yani yaklaşık 30 gr) gümüşdür. Bu miktardan az mehir belirlenemez. Malikilere göre 3 dirhem (yaklaşık 9 gram) gümüşdür. Diğer mezheplere ve ulemaya göre ise mehrin muayyen bir miktarı yoktur. Mal kabul edilen her şey az olsun çok olsun mehir olarak belirlenebilir. Bkz: Bilmen, a.g.e., c: 2, s. 116.

⁶ Heyet, “Mehir”, el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye, Kuveyt, 2000, c: 39, s. 160; Aydın, “Mehir”, DİA, c. 28, s. 390.

Mehrin tamamının peşin veya tamamının daha sonra verilmesi karara bağlanabilir. Daha sonraya bırakılan kısım ya belirlenen zamanın gelmesiyle veya boşama ya da ölüm halinde kadına tastamam ödenir. Ölen kocanın geride kalan mirası, karısına olan bu mehir borcu düşüldükten sonra mirasçılara pay edilir.⁷ Yani karısının hakkı zayı edilemez.⁸

Para, eşya ve ekonomik değeri olan herhangi bir menfaat -mesela bir mülkün belirli bir süre kullanım hakkı- mehir olarak belirlenebilir; ama ekonomik değeri olmayan menfaatler - mesela erkeğin (varsa) mevcut eşini boşaması- mehir olarak tespit edilemez.⁹

Erkek, boşadığı kadına olan mehir borcunun tek kuruşunu dahi kesemez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Onlara verdiklerinizden bir şey geri almanız size helal olmaz.”

(Bakara, 2/229)

“Bir eşi bırakıp yerine bir başka eş almak isterseniz bıraktığınıza yüklerle mal vermiş olsanız bile ondan hiçbir şeyi geri almayın! İftira ederek ve apaçık günaha girerek mi alacaksınız? Nasıl alacaksınız ki biriniz diğerine kaynaşmış, üstelik o kadınlar sizden sağlam bir söz almışlardır.” (Nisâ, 4/20-21)

b. Mehr-i Misil

Nikâh kıyılırken mehir belirlenmemişse mehir hakkı kendiliğinden doğar; isterse kadın, mehir almamak şartıyla nikâha razı olmuş olsun. Bu şekilde kendiliğinden doğan mehre **mehr-i misil** denir.

Mehr-i mislin miktarı ve ödeme şekli, o kadına denk

sayılan diğer bir kadının aldığı mehre bakılarak tespit edilir. Bu denklik kadının babasının akrabaları arasından yaş, güzellik, zenginlik, akıl, dindarlık, bekârlık, dulluk, ilim, edep, güzel ahlak ve çocuksuz olma gibi özelliklere bakılarak belirlenir. Bu özelliklerde ona denk olan bir kadının kocasından almış olduğu mehir, onun mehr-i misli olur.¹⁰

Nikâh kıyıldıktan sonra erkek önceden vermeyi taahhüt ettiği mehri artırabileceği gibi kadın da kendi gönül rızasıyla mehrini (ya tamamen ya da kısmen) kocasına bağışlayabilir. Fakat erkekler kesinlikle bu konuda eşlerine baskı yapamazlar. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Kadınlara mehirlerini hiçbir karşılık beklemeden verin! Ama eğer onlar mehir olarak verdiğinizden bir şeyi gönül hoşluğu ile size verirlerse onu da gönül rahatlığıyla yiyebilirsiniz.” (Nisâ, 4/4)

“... Mehri belirledikten sonra gönül rızası ile bir başka miktar üzerinde anlaşmanızın da bir günahı yoktur.” (Nisâ, 4/24)

Şunu da vurgulamak gerekir ki evlilik müessesesinde erkeğin, hanımına verdiği mehir hiçbir şeyin karşılığı değildir. Bu, erkeğin, eşiyile evlenme konusundaki ciddiyetini, ona olan sadakatini ve onunla birlikte ömür boyu yaşama arzusunu simgeleyen maddi bir fedakarlık, kadını da evliliğe hazırlayan, bir açıdan ekonomik ve sosyal güvencedir.¹¹

Günümüzde artık kocanın mehir verme görevi ya tamamen terk edilmekte ya da sembolik bazı şeylerle geçiştirilerek özellikle kadın açısından taşıdığı anlam maalesef yok edilmektedir. Böyle olunca kadınlar hem kadınlığıyla hem babasının evinden getirdiği maliyla

7 Abdulaziz Bayındır, “Günümüzde Karı Koca İhtilafının Sebepleri”, Erişim: <https://www.suleymaniyevakfi.org/diger-arastirmalar/gunumuzde-kari-koca-ihtilafinin-sebepleri.html>

8 Bu durumda kadın, ölen kocasının malından önce mehrini, daha sonra da mirastaki payını alacaktır.

9 Aydın, “Mehir”, *DİA*, c: 28, s. 390.

10 Bilmen, *a.g.e.*, c: 2, s. 119.

11 Hasan Güleç, “Mehir”, *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi (İİGYA)*, İlmî Müşavir ve Redaktör: İbrahim Kâfi Dönmez, İFAV Yayınları, İstanbul, 1997, c: 3, s. 166.

ve hem de çalışıp aile bütçesine katkıda bulunmasıyla erkeklerin bir velinimetisi olmakta (!), bu gibi şeyler kadının tabii görevi sayıldığı için takdir de görmemektedirler. Erkek, fazla sıkıntıya girmeden “nasıl olsa başkasını bulurum” düşüncesiyle karısını rahatlıkla boşayabilmekte veya kadın da boşanmayı bir kurtuluş olarak görebilmektedir.¹² Meydana gelen boşanmaların ardından kendileri açısından ekonomik güvence teşkil eden mehirden yoksun olan kadınlar, yaşadıkları mağduriyetleri (yeni bir evlilik yapmazlarsa) artık

kendilerine dinen yabancı olan eski kocalarından süresiz nafaka almak suretiyle gidermeye çalışmakta ve bu da toplumda başka sorunlara yol açmaktadır.

Evliliklerde kadınların haklarının korunması ve ailenin sağlam temeller üzerine kurulup aile saadetinin sağlanması açısından mehir çok büyük bir önem taşımaktadır.¹³ Bu yüzden Allah'ın birçok hükmü gibi mehir hükmünün de yeniden canlandırılması, erkeklerin bu **yükümlülüklerinin** farkında, kadınların da bu **haklarının** bilincinde olmaları gerekir.

12 Bayındır, “Günümüzde Karı Koca İhtilafının Sebepleri”, Erişim: <https://www.suleymaniyevakfi.org/diger-arastirmalar/gunumuzde-kari-koca-ihtilafinin-sebepleri.html>

13 Güleç, “Mehir”, İİGYA, c: 3, s. 168.